

Nepredane kopije ne čekaju. Prijatelji pisma, oglasi itd. čekaju bitnom osvraku i po dogovoru tako je sa priklad. Narednja peštarskom na putu našeg postala na adresu "Naše Sloge". Ime, pretek najbitniju pošta valja imati označiti.

Komun. nedodaje na vrijeme, zaka i odgovornost u otvorenju pi sa koje se ne plaća političke se strana napisati: "Reklamacija".

Izdat svakog četvrtka na celom svetu.

Dajali se neravnodušno ako se netiskaju.

Neprijatelji listovi se neprimaju. Predplata u poštom stoji 5 for. za seljake 3 for. na godinu. Razmjerno for. 2/3 i 1 za polgodinu. Izvan carinske više peštarske.

Na malo jedan broj 5 novč.

Uredništvo i administracija nalazi se u Via Farnese br. 14.

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

Slagom rastu malo stvari, a meslega sve pakvari. Mar. post.

Birači Istre!

Po zakonu ste pozvani, da do malo dana izabirate vaše pouzdane ljude ili fiducijare u obćenitoj izbornoj skupini (V. kurija), koji će u ime ciele Istarske zajednice izabrati jednog zastupnika za Beč.

U našem „N a p u t k u“, koj smo i posebice razposlali širom Istre, potanko Vam je razložen način kojim se bira, i prava, koja Vam zakon u to daje.

Zastupnik ciele Istre od obćenite skupine po dogovoru pouzdanih ljudi i prijaka naše stranke i po jednoj želji našega puka, imao bi biti dosadašnji zastupnik za izvanjske občine zapadne Istre

Dr. Matko Laginja

odvjetnik u Puli.

On je sin kmetске kuće, krv našo krvi, muž odgojen u težkih dnovih, kada se je za naš rod još jako malo znalo.

Mnogi i mnogi od Vas poznate ga u lice, jer ili Vas je učio ugodnim i mudrim razgovorom, ili Vas je branio pred sudovi, ili je s Vami dielio svoju teško zasluženu muku, ili Vas je tješio u Vaših nevoljah ili je mirno i strpljeno podnašao izgrede i sramote, kojima je zavedena čeljad crnila i samotila naš hrvatski ili slovinski narod, a u prvom redu njega, koji je uvijek među prvimi stajao na braniku naroda.

On je bio prvi među onimi zaslužnima muževi našega naroda, koji je započeo ljutu borbu proti nepravdi i proti nasilju u Istri. Prvi je on počeo utadjati u život toli potrebita i korisna društva i zadruge, kojima nastojimo pridignuti narod i na gospodarstvenom polju. Tomu nam je za dokaz oživotorenje „Istarske posujilnice“ u Puli i „Vinarske zadruge“ isto tamo.

Birači Istre! Iz našega lista znate, što je on učinio u zemaljskom saboru Istre, a poznato Vam je također njegovo djelovanje u Beču od prošlih šest godina. Nije bilo znamenitijega pitanja, u kojem on nebi govorio i razlagao na korist pučanstva Istre. Sve što je govorio i predlagao sivalo bi tim, da treba pomoći narodu, koji siromašno žive skoro svuda u Istri, koji je zaostao u naukah, koji je pritisnut nesrećama i dugovi od prošlih vremena.

Dr. Laginji i njegovim drugovima u Beču ima se zahvaliti, da je cesarska vlada danas osvjedočena, da u Istri treba vladati drugičije, i to bolje nego li do sada, i da treba našemuku namaknuti načina, kako bi se okreptao i kako bi se postavio na svoje noge.

On je pred čitavim zastupstvom naše polovice monarhije istinito opisao istarskoga mučenika, pokazav vladi, da kao što se daje palicu onomu, koji ustane od teške bolesti, tako treba dati pomoći narodu po Istri, da se okrepi i ojača i da se u svojih gospodarstvih pomogne.

Neprijatelj našega napredka stavljali su mu svuda mnoge zaprieke, križali su mu osnove i račune, ali on je uvijek odrešitije i krepče nastajao, da zagovara pravicu i da brani istinu.

Radi toga ima Dr. Laginja mnoge neprijatelje, ali ima također i velikog prijatelja, a to je narod. Taj narod treba, da sada pokaže, da ima podpunu vjeru u čovjeka, koji mu je stotinu i stotinu puta činom dokazao, da je voljan i sposoban upuiti ga i svesti na put pravoga napredka.

Program Dr. Laginje a ujedno i program naše stranke jest sljedeći:

1. Prosvjetiti čitav narod hrvatski ili slovinski u Istri, da upozna svoje pogriješke, pak da ih se čuva; da upozna svoje pravice, pak da ih pita; da svi tvrdo i složno držimo kako jedan muž, dokle Istra nezadobije ono, što joj treba i što joj po božjih i ljudskih zakonih pristoji. Zato treba narod učiti i u crkvi i u školi i na skupštinah i na malih razgovorih. Za to smo ustanovili „Bratovšćinu hrvatskih ljudi u Istri“, koja daje podpore mladićom kmetškoga stališa, da se izškoluju i da budu narodu danas jutra na korist i utjehu; radi toga smo oživotvorili školsku družbu „Sv. Cirila i Metoda“, koja je i pomoćju naše braće izvan Istre, dala narodu po koju školu oudje, gdje je nije nikada bilo i gdje su mu ju mogućnici kratili,
2. Pribaviti narodu načine i sredstva, kojima bi si u nevolji pomogao: da svoje drugove obrati na manje interese i na laglji način odplaćivanja, da očisti od duga svoje kmeštine, da poboljša svoje zemlje, ter da se malo po malo oslobodi svačijega jarma. Za to smo ustanovili nekoje „Posujilnice“ i nećemo mirovati, dok barem svaka veća župa ili plovanija po Istri nebude imala svoju, pak da budu sve vezane u jedan savez, i da se u Istri pomaze od jednoga kraja na drugi, kako brat brata, kako svaki sam sebe.
3. Ujediniti narod u društva gospodarska i prometna, da se složnima silama postigne ono, što pojedinci nemogu postignuti. Obširan predlog o tomu znano, da je vladi učinio baš Dr. Laginja, samo mi nekoji, jer on ne bubnja u svijet, dok stvar nije gotova.

Naš program dakle i njegov glas u kratko: izvesti narod iz tamno neznanstva, zagovarati i braniti ga, prikazivati njegove potrebe, zahtjevati njegova prava i olahkočiti mu teško živovanje.

Mi sami nemožemo svega. Da se naš puk pridigne od zapaštenosti, u kojoj je stotine ljeta bio, treba mu obilate pomoći od vlade. Neime ga danas u Istri, koji bi očitije, razložitije i većim osvjedočenjem predočio vladi naše potrebe, što je zastupnik Laginja.

Njegovom pronačavanju, njegovomu zagovoru, njegovomu trudu i naporu imamo najviše zahvaliti, što je s naroda skinuto ono teško breme, što se je zvalo zemljo-razteretni dug ili e z o n e r, i da su istarske kmeštine očisćene od kakvih pet, šest milijuna duga, koj je u istinu bio malen, a u knjigah velik, duga, koj se je tjerao nesmiljeno, nerazložno, nepravdedno.

Dok po zastupniku Laginji protivnici narodni mlate lievo i desno, ipak priznaju nehotice njegove zasluge za sav puk Istre, dapače izvršuju kašto i ono, za čim je on vapio. Miran i postojan koracao je svuda usred pogibelji, izložen porugam zavedene svjetine, koja je mislila, da dobro čini kad živiže i pljuva na dobročinitelja ciele Istre, ali njegove muke i njegova ustrpljivost doneseše dobar plod. Isti talijanski puk u gradovih Istri, koji se bavi obrađivanjem zemlje, danas već priznaje, da je zastupnik Dr. Laginja prvi zagovornik istarskoga poljodjelca. Za to ga poštuje ako ga i neljubi.

Proti našoj stranki i proti našem zastupniku buniti će neprijatelji puka na sve moguće načine. Birači Istre! Nedajte se ni smutiti, ni zamamiti ni ustrašiti. Oni će za čas pokušati novcem, što zemlju postignuti poštenjem. Oni se boje, jer znaju, da se izbori neće više obavljati kako i do sada.

Na noge junaci! Nepoznajte ni puta, ni truda, ma ni želje i glada za jedan dan. Našemuku rodu u Istri mora, da zasja zora boljih dana, da mu svane krasni Jurjev-danak narodnoga veselja. Kuda naš slovinski rod zemlju ore, nikada božje sunce nezapada. I mi drobna grančica toga veličanstvenoga stabla, valja, da se očuvamo i ohranimo. Obćenita skupina izborna treba da svijetu pokaže, da smo jedni, složni u misli i u djelu, to da mi premažemo protivnike, jer je nas velika većina.

Birači Istre! Pristupite k izborom svi kao jedan muž i birajte samo one izbornike ili fiducijare, za koje ste stalni, da će na odlučeni dan dati kako jedan sve svoje glasove našemuku predložniku g. Dr. Laginji. On se nesrami reći, da je potekao od seljačkoga stališa, a togu je najviše u Istri. Proslavimo ponovnim obćenitim izborom muža, koji je proslavio doma i vami Vas i koji traži samo Vašu korist. On će biti Vaš vjerni glas u zastupničkoj kući u Beču. On će svimi silami braniti Istru, dapače još bolje nego do sada, jer će moći reći: Do sada su me slali ovamo samo plaćajući kmeti od pol Istre; sada su me poslali svi, ne od polu, nego od ciele Istre; poslali su me stari i mladi, oci i sinovi; ovo nije glas jednoga čovjeka, ovo je glas ciele Istre; ovo nije vapaj nevolje moje, nego je vapaj ciele Istre. Takov glas će se poslušati, jer će znati, da za njim stoji tristo i dvadeset tisuća naroda.

Birači Istre! Uprimo sve sile, da se bude čulo i poslušalo u Beču glas narodnog miljenika i našega kandidata za obću skupinu gosp. **D. ra Matka Laginje!**

Političko društvo „Edinost“.

Uredništvo „Naše Sloge“.

Izbori u carevinsko vijeće.

Jučer, to jest dne 10. febrara svršilo je doba za reklame. Obćinska glavarstva, kojim su reklami predani, imaju ih odmah poslati c. kr. kotarskom glavarstvu, da jih rieši. Ovo jih ima brzo riešiti i riešitbu proćbiti onim, koji su reklamovali. Ako se ovim ćini, da im je krivo sa riešenjem, onda imadu pravu ućmiti utok na c. kr. namjestništvo u Trstu. To imadu ućiniti najdalje u tri dana, pošto su dobili riešitbu od c. kr. kotarskoga glavarstva. To valja za sve listine, navlastito za listine pete kurije i knjive seoskih obćina.

Izbir fiducijara.

Kad namjestništvo rieši utoka, onda su svršene sve priprave k izboru fiducijara, onda će c. kr. poglavarstva razglasiti d'ne i mjesta, "kada" gdje se imadu birati fiducijari. Ondje, gdje neima reklama nit utoka, moglo bi to skoro biti; moglo bi biti možda već budućega tjedna. Neka svatko proćita, ili si dade proćitati još jednom naputak za izbore zastupnika u Beć, kojeg smo tiskali u našem listu, i u posebnom izdanju, i neka se drži toga naputka. Neka svaki imajući pravo u petoj kuriji, ide birati fiducijare za tu kuriju, kad bude za nju pozvan; i svaki imajući pravo birati u kuriji seoskih obćina, za nju, kad bude za nju pozvan. Neka se dogovorimo sa svom braćom iz svih mjesta, koja skupa biraju fiducijare, bira one nuzeve za fiducijare, koje su si postavili među sobom, ili koje su postavili nuzevi, u koje ima vjere. Po svuda ih skoro po svuda prikazati će se dvije stranke, i biti će dvie listine fiducijara, jedna naša, druga talijanska. Koj je naš, koj ćuti za naš narod, taj će glasovati za naše fiducijare. Za talijansku glasovati će samo onaj, koji znaćuje ili ne znaćuje, hoće da budemo tuđi robovi, podložnici Talijanom.

Talijanski kandidati.

Talijanska stranka da je postavila za kandidata u petoj kuriji dr. Bartoli - a. Dr. Bartoli bio je do sada, šest godina, kao zastupnik onoliko, koliko i zastupnik Spinčić i koliko svaki drugi zastupnik u Beću. Dr. Bartoli je osim toga rukovao preko ćetiri godine po 2600 for. na godinu iz zemaljske blagajne u Poreću, u koju teće novac svih naš, što nas je u Istri. Je li što ućinio za naš narod, ili ga barem odvijetovao? Ni jedno ni drugo. Dupaće govorio je i interpelirao proti našem narodu i njegovim predstavnikom i zagovornikom. Možda ćemo za buduć broj navesti stogod obzirno o tom. Za danas samo par rieši iz njegovoga govora, što ga je drzno dne 21. prošloga junja u Malom Lošinju. Rekao je, da treba ćesto ići među puk na vanjšini i podućiti ga o potrebi mira. Od vjekova da se biješe naućio, da gradovi žive u miru sa vanjšinom. To bi bile lijepe rieši, ali kako on to razumje? Dr. Bartoli to sam kaže. On i s njim svi Talijani Istre bili su toliko cremenom nućeni njerovati i prisćitati u talijanstvo Istre. Sad toga već ne mogu. Kriva da im je šaka ljudi, došli iz vanja, kriju su novi napadaći, kriju su tuđinski smutljivci. Te valja utući, glas tih nućisti, a to se moće tim, da se pokaže onu sćanost, koju se je pokazalo za vrijeme dvojezićnih tabla, onda kad se je tućelo uvesti i slavenski jezik u urede. To valja pokazati kod izbora u carevinsko vijeće, opći dobiti zapadni kotar vanjskih obćina, pridobiti petu kuriju, i pridržati dva dosadaćnja njhova mandata, i tim svim pokućati, da Istra bijaše i da hoće da ostane talijanska. Dakle dr. Bartoli u hoće mir među svimi u Istri, ali pod uvjet, da budu svi Talijani, da nijedan osim Talijana neima nikakva prava, da je Istra pokrajina talijanska. Toga valja postaviti dakle talijansko-istarska stranka u Istri za kandidata u petoj kuriji. Njega hoće imati za zastupnika u toj kuriji. Pak za njega da glasuju naši ljudi širom ciele Istre, svi koji su navršili 24 godine! To bi znaćilo zabosti si noć u srce. I još ima poganih ljudi, koji nas na to nagovaraju! I svaki, koj ne bude glasovao za naše fiducijare po svih obćinama Istre, taj će neizpravno glasovati za dr. Bartolja, kakvoga gori u kratko prikazamo, raditi će za Talijana, koj hoće, da je Istra talijanska! — Koji toga neće, neka glasaće za naše fiducijare.

Dvojako pravo glasovanja

Kako već ponovno rekomo, po novom zakonu izbornom, imadu svi, koji su imali do sada pravo glasa za Beć, dvojako pravo glasa; zvani su dva puta, da biraju prvi put u petoj kuriji, zajedno sa svimi drugim mućkimi, koji su navršili 24 godine; drugi put u kuriji seoskih obćina, ili gradova ili velikoga pójedea, kamo već spadaju.

Politićki kotar Lošinj

bira fiducijare za petu kuriju ovim redom:
dne 15. veljaće (febrara) *Velj Lošinj* sa *Novikom* 5 fiducijara.
dne 17. veljaće *Mali Lošinj* i *Ćuski* 11 fiducijara.
dne 20. veljaće *Susak* (*Sansogo*) 3 fiducijara.
dne 22. veljaće *Unije* 1 fiducijar.
dne 24. veljaće *Osor*, *Nerezine*, *Sv. Jakob* i *Puntakrića* 4 fiducijara.
dne 18. veljaće *Cres grad* za sebe 12 fiducijara.
dne 19. veljaće *Belj*, *Dragoćići*, *Pre-došćica* 2 fiducijara.
dne 26. veljaće *Šćivan*, *Belej*, *Ustrine*, *Frana*, *Martinšćica*, *Orlec*, *Lubnice*, *Valun* 8 fiducijara.
dne 22. veljaće *Krk* sa *Vrhom* 4 fiducijara.
dne 24. veljaće *Dubašnica* 6 fiducijara.
dne 16. veljaće *Punal* 5 fiducijara.
dne 18. veljaće *Baška* 8 fiducijara.
dne 20. veljaće *Trinik* 5 fiducijara.
dne 22. veljaće *Dobrinj* 7 fiducijara.
dne 24. veljaće *Omišalj* 4 fiducijara
Fiducijari izabrani u prvih pet biralištih, njih 24 na broju, biraju zastupnika u Malomselu, a svi drugi, njih 66 na broju, biraju ga u Krku. A sa narode na djelo, da spasimo milu nam hrvatsku Istru!

Politićki kotar Pazin

bira fiducijare za petu kuriju ovim redom:
dne 26. veljaće biraju obćine: *Tinjan*, *Boļun* i *Žminj*.
dne 22. veljaće za obćinu *Ploćinu* u *Ploćinu* i *Ćepiću*.
dne 23. veljaće za obćinu *Labin* u *Labinu* i *Sv. Nedelj*.
dne 24. veljaće *Trvić*.
dne 25. veljaće *Gračiće* i *Goļogorica*.

Izbir fiducijara za izvjanjske obćine u pazićskom kotaru

dne 27. febrara u *Tinjanu*, *Žminju* i *Boļunu*.
dne 1. marća u *Ploćinu* i *Labinu*.
dne 4. maća u *Pazinu*.

Pritisak na radnike iz knstavske obćine u riećkih tvornicah.

Dne 7. t. m. pišo "Obzoru" iz Rieke: "U naših tvornicah radi na stoline radnika, koji prebivaju u blićnjem Kastvu, i imaju pravo glasa kod izbora pete kurije u Istri. Ovdje se ćini na nje nedostojan pritisak, da bi glasovali za talijanskoga kandidata, ali ne vjerujemo, da će se ti dobri i poćetni radnici iznevjeriti svomu materinskomu jećiku". — Žalimo, ako je zbilja tako nedostojne agitacije. Ne vjerujemo ni mi, da će se naši dobiti i poćetni radnici iznevjeriti svomu materinskomu jećiku. Poznamo mnoge. Svietni su si svoje narodnosti i svojih radnih sila. To sila daju oni gospodarom tvornice za ono zaslućbe, što dobivaju. Više od tih sila ne smiju gospodari tvornicah od njih zahtjevati, a najmanje ućiniti pritisak na njihovu savjet i na njihovo osvjedoćenje.

Govor

zastupnika Vjekoslava Spinčića, izrećen prigodom razprave proraćuna ministarstva poćerine dne 9. jenara 1897.

(Govornik poćeo je svoj govor hrvatski, a nadaljevaćo njemaćki. U prvom djelu govorio je o raznih pomorskih stvarih, a onda o poćtanskih. Donašamo njegov govor prema tomu razdijeljen).

Pomorske stvari.

Visoka kući Neću se upuštati u obćenita pitanja, tićna se ministarstva tvornice, nego ću kako i drugih godina, spomenuti neke želje i potrebe moje rodne zemlje Istre.

Prije svega izićem sa zahvalnošću, da se je koješta i od onoga, što sam ja u ovoj visokoj kući potaknuo, i to glavno glede lućkih radnja, provelo ili se ima po proraćunu provesti. Tako lućke radnje na

Voloskom, u *Opatiji*, u *Lovranu*, u *Berseću*, na istoćnoj obali istarskoga poluotoka; nadalje na otoku *Krku* u *Malinskoj*, *Baški*, *Silu*, *Omišlju*, *Njivicah*, *Klimnu*, kao i u samom *Krku*; dalje na otoku *Cresu* u *Martinšćici*, kao i u samom *Cresu*; na otoku *Lošinju* u *Nerezinah* i u *Malom Lošinju*; konaćno na otoku *Susku*.

Opetujeć moju zahvalu za te radnje, preporučam visokom ministarstvu još neke radnje, pozivom na ono, što sam kod ove razprave prvianjih godina rekao i predložio, i što je visoka kuća poprimila.

To bi bila najprvo, riva u *Baški*. Priznajem rado, da se je zadnjih godina u *Baški* mnogo ućinilo, ali potrebita je još riva, jer bi se inaće više kuća moralo srušiti. Ako se je već toliko izdalo, nek se ućini još nješto malo, što je nućžno ućiniti.

Nadalje valja bi nje-koliko udubiti okoću mla u *Puntu* i napraviti komad rive, prove-ti jako potrebite radnje u *Mošćenićkoj Dragi* na istoćnoj obali istarskoga poluotoka, te u *Valunu*, u *Belom* i u *Sv. Ivanu* na otoku *Cresu*. U nekih tih mjestih, kao i u *Sv. Petru Hloćiku* nedaleko od *Veloga L*-šinja, ne treba baš mnogo ućiniti, al je jako potrebno, da se ućini. Stanovnici tih mjesta već su ćesto molili za te radnje, i bilo bi doba i molju, da se već jednom ućini, što je potrebno.

Izićem ovdje takodjer potrebu mla u *Kantridi*, na medji *Rieke*, o kojem je sada i predlog u razpravi. Spominjem takodjer radnje u *Staroj Baški* i u *Unijah*, radnje, koje je odlučila kuća već prije više godina.

Preporučam i jednu novu radnju, i to u *Risiki*, u zatonu *Sv. Marka* na otoku *Krku*. Tamošnjii stanovnici imadu kakvih dvadeset lućja, ali ne imaju sigurna pristanista. Moglo bi se ga napraviti u rećenom zatonu, kakav ćetvrt sata daleko od mjesta; i to tako, da se napravi dign, koja nebi mnogo stajala, jer more tamo nije duboko.

Preporučam dakle i tu radnju visokomu ministarstvu, i konaćno napravljenje jednoga svietionika na *Glavati* u obćini *Dobrinjskoj* takodjer na otoku *Krku*.

Mnogo je tu radnja, koje sam naveo, ali među timi ima ih više, koje nebi stajale mnogo, a koje sve su jako potrebite za tamošnjii stanovnike. Za nje i za one koje poćezaju na velikom morskom putu. Znam, da se ne moće sve na jednom, ali nek se radi nješto brće. Ne krivim zato, što se brće ne radi, nikoga, a najmanje pomorsku vladu u *Primorju*. Mišlim, da je uzrok tomu, što se posljednjih godina nije više ućinilo, taj, što manjka lućkih sila. Neka se za to pobrine, da se to sila pomnože, i da se možda bolje ungrade. Tehničari mogu dan danas dobiti zaslućbe kod mnogih posata, i oni idu tamo, gdje su bolje plaćeni. Ćini se, da su tehničari, osim malo njih, upravo kod lućkih radnja slabo plaćeni.

Obzirom na te radnje, opažam još samo jedno. Ako bi se imala graditi veća luka na istoćnoj obali istarskoga poluotoka, neka visoka uprava dobro promisli, gdje da se gradi. Po mojoj mišli kaže sama priroda, gdje bi se imala graditi.

Glede podpora iz doćrotorne ustanove za pomorce molim, da se diele nepristano bez obzira na narodnost ili na što drugo. Ćesto sam već ćuo pritućba o tomu, nje-koga i naveo, kao n. pr. glede udove *Valeći* iz *Mošćenicah*, i nekoga *Josipa Manzona* iz *Dobrinja*. Ovih dana dobio sam pismo od jednoga 77 godišnjega starca imenom *Jura Moskalina*. Maž mi piše, da je on i njegov prijatelj *Katarinćić Anton* takodjer 77 godišnji starac i 72 godišnji *Lotić Mate*, svi tri iz *Malinske*, koji bijahu svi mornari, pisac pisma 60 godina, proćio pred tri ili ćetiri godine za podporu, i da se je jedva prije godinu dana pitao, da li ti starci još živu (*Razdraženost*). Ćeka se valja, da im se dade podpora kad već umru. Takovi mućevi, koji imadu već 77 godina i koji neimaju nikakva imetka, neka se uznu u obzir, pak će prestati ćeste i opravdane pritućbe. Lanjske godine sam u toj stvari postavio predlog, koj je dielećno proraćunski odbor i primio.

Preporučam i ljetos bolju svezu za *Bašku* i *Punal* sa parobrodić ngarsko-hrvatskoga parobrodarskoga drućtva, koje podupira i naša vlada. To su veća mjesta, koja živu mnogo sa prevozom. Osobito posljednjih godina imala su slabu ljetuju, naposeb vinstku. Trebaju bolju svezu ciele goduju osim 3—4 mjeseca u zimi. Zimi, 3—4 mjeseca, mogle bi njeke većnje prestati, ali u ostalih imale bi biti.

Preporučam još ustanovljenje lućke expoziture u *Šću*. Neću o tom govoriti, jer sam već druga govorio.

Konaćno preporučam kitoga naslova veći obzir na hrvatski jezik jezik velike većine stanovnika, osobito u obali kvarterskoga mora. *Primjera*, ko nebi smjelo biti, naveo sam već u drugogaćodah. Današ spominjem još samo, gdje, da se vidi kako se još uvijek postupa.

U *Malinskoj*, ćisto hrvatskom mjestu, napisano je na mla: "Landsplatz" i "Laugo d' approdo". Hrvatić jezikom ništa. Napisi u lukah na *Voškom* i u *Opatiji* su u njemaćkom, tjanskom i fraucezkom jeziku. (*Razdraženost*). Već sam to jednom spomenuo. Hrvatskom jeziku, u jeziku velike većine pućanstva, neima ni rieći. Napis na tamojjoj lućkoj expozituri je samo njemaćki talijanski, a ćinovnik, kako je eto rekao gospodin zastupnik doktor *Laginja*, ne a ni rieći hrvatski. To se nebi imalo trpi u državi, u kojoj temeljni državni zakon kaže, da su sve narodnosti jednakopravi i jednakovaljane.

Poćtanske, telegrafske i telefonске stvari.

Prelazim k drugomu nasloju, naime k onomu o poćtah, telegrafih i telefonih. Lanjske godine postavio sam predlog, koji glasi:

"C. kr. vlada se poziva, ak naloći c. kr. ravnateljstvu poća i telegrafa za *Primorje* i *Kranjsku* u *Trstu*, da dade ućivati u poćtarskih, telegrafskih stvarih 814.000 Slovenaca i *Hrvata* *Plonjra* i *Kranjske* u jezikovnom pogledu ba toliko prava, koliko ga ućivaju 294.000 Talijana ili 43.000 Njemaca obijuh rećebih zemalja".

Slavni proraćunski odbor nije preporučio, da se taj predlog primi, i to iz dviju razloga. Prvo navodno zato, jer je ućnosni predlog bio privraćen već prošle godine, drugo zato, jer da je moj predlog preobćenit.

Što se tiće predloga, koji bijaše privraćen prošle godine, to taj glasi tako, nek se rabi trojezićne tiskovine u *Primorju*, ako jih stranke zahtjevaju. Ja sam o toj resoluciji već prošle godine govorio, i pitao, zašto moraju *Hrvati* i *Slovinci* tek zahtjevati ono, što se daje *Talijanom* i *Nijemcem*, bez da to zahtjevaju? A do ćesa se dolazi tim postupkom? Navesti ću samo njeke primjere.

Dne 8. septembra 1896 pitale je stranka kod poća u *Trstu* slovensku predatnicu. Jedan ćinovnik nije stranke razumio, drugi ćinovnik je doista dao predatnicu, al pri tom i dodao: "Non siamo qui per agitare!", to će reći: "mi nismo ovdje za agitirati!" Onoga dakle, koji zahtjeva, što mu resolucija privoljuje, zove ćinovnik agitatorom.

Na poću u *Opatiji* zahtjevala je stranka tiskovinu trojezićnu, ne ćisto hrvatsku. Ćinovnik je nije imao pri ruci i morao ju je tek isćati. Stranka se je na to srućila, kako je to, da se svaki put, kad se hoće takovu tiskovinu imati, mora traćiti ju i neima se je pri ruci. To isto dogodilo se je meni dne 30. decembra pr. g., dakle pred kakvih ćese: dana, i druga dva put. Tako se bać vrieme i draći stranke. Nije mi na kraj pameti, da u svih takvih slućajevih okrivljujem doćne ćinovnike, niti upravitelje pojedinih poća; to se većnoućogodja u smislu viših ćinovnika. Mislim, da bi bilo posve naravski — ako se već hoće tamo doći unati i njemaćki, premda ima imenito u *Istri* malo *Njemaca* — ako b. se za ciele zemlja izdavalu tiskovine u trih jezicih. Tim se nebi imali nvriediti *Nijemci* ili *Talijani*, ako bi dobivali uz njemaćke i talijanske napise takodjer hrvatske ili slovenske, kako se ne vriedaju ni *Hrvati* i *Slovinci*, ako uz hrvatske ili slovenske napise takodjer njemaćke i talijan; do bivajemo.

Nu, sa resolucijom, koja bijaše primljena prošle godine, uzelo se je u obzir samo tiskovine, i to ne tako, kako bi se moralo, naime, da se i bez zahtjeva doćije tiskovine u trih jezicih. Ali na moj predlog, koji se ne predlaže na prihvat, išlo se i dalje, i ide se takodjer sada.

U podrućju ravnateljstva poća i telegrafa ima 814.000 *Hrvata* i *Slovenaca*, 294.000 *Talijana* i 43.000 *Njemaca*. Ista prava, koja ućivaju dvojezićni, imali bi ućivati i prvianji, i to tim više, što ih ima više.

Predlog, reklo se je, da je preobćenit, da se ga nije razumilo. Uz dobru volju moglo se ga je razumjeti, i to tim više, što sam ga u svojem govoru 14. marća 1896. obrazložio.

Moj predlog ide za tim, da se na zgradi ravnateljstva u *Trstu* postavi u

(turkinje) ozornjem od njena ubrati na trom na više vrsti obzirom a, da će (Istra) ta ravo (Istra) rvo

znati, neka se nešto bolje o tomn obaviešte. To bi već jednom moralo prestati.

(Sliedi)

Istarski sabor.

U Poreču, 1. februara 1897.

III. sjednica.

U 11 sati 25 časaka otvori sjednicu predsjednik dr. M. Campitelli u prisutnosti zastupnika c. kr. vlade A. Fabiana i 16 zastupnika većine a 2 manjine. Zastupnik dr. Varetan čita zapisnik prve i druge sjednice. Proti zapisniku neima primjedbe, te se verificiraju. Zatim javlja predsjednik saboru izpriknu odsutnosti nekih saborskih članova, to konstituiranje pojedinih komisija i razne podneske, koji su saboru prispjeli.

Među podnescima prispjelo je saboru upit c. kr. ministarstva za pravosuđe glede premještanja okružnog suda iz Rovinja u Pulu, te glede ustrojenja kotarskog suda u Rovinju i u Dolini, o čem se neka sabor izjavi. Oraj predmed predan je političko-pravnoj komisiji.

Zast. Costantini i drugovi podnašaju interpelaciju na ministarstvo pravosuđa, tičući se kaznena razprave proti Legoviću, u kojoj, nakon što bi ista održana u talijanskom jeziku, c. k. pristav g. Zic u Motovunu izrekao oduadu u hrvatkom jeziku.

Prešli se na drugu točku dnevnoga reda. Pojedina gg. izvjestitelji čitaju svoja izvješća i predlažu ih saboru na razpravu i odobrenje i to obračun zaklade vatrogasaca za 1895.; obračun zaklade uložnih tuđjih novaca za g. 1895.; obračun za g. 1895 i proračun za g. 1897. mirovinske zaklade zemaljskih činovnika; obračun bratovščina za g. 1895.; obračun zaklade ezonera za g. 1895.; obračun za 1895. i proračun za g. 1897. zemaljske poljodjelske zaklade; obračun zemaljske zaklade za 1895.

Na koncu sjednice javlja predsjednik, da mu je netom stigla brzoglasna izprikna zaast. Spinečića za odsutnost od sjednice.

Današnja sjednica digna predsjednik u 12 sati i 5 časova, a buduću ureće za sriedni dne 3. o. mj. u 11 sati i 30 časova prije polne.

RAZGOVOR MED ŠIMOM I MATOM.

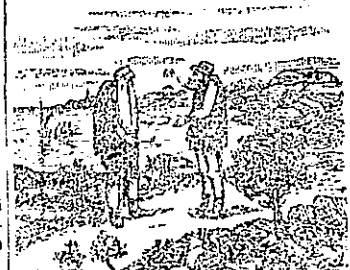
U Tinjanu (Idući po blagoslovu doma).

Mate: Hvaljen Isus i Marija, kume Šime! Šime: Na vike, kume Mate! Mate: A ča podupiraš, kume, hrbtno ovu kuću, ča se bojiš, da pada? Šime: A neća pasti, ne, nego sam su malo naslonija, da odpočinem, ač u crkvi nisam moga ni kleknuti pred tolikim ljudi, a siliti opet nisam ima kamo; mi Tinjanci čemo morati najbrže po lovransku razširiti crkvu. Mate: Pred deset lit biš bia moga lahko lahko na prste izbrojiti ljude na večernji, ah sada, posla ča imamo toga plovana, je sve drugače. Šime: Pravo imaš, kume, poli obah naš i poli večernji je crkva puna, a vidimo i to, da sada se ne spi ni jednomu pod predikom. Naši popi se manje i trudija za nas, nu vidi se, da njihove beside ne padu na kamenje, ač imaju ča spovijati svaku nečiju. Mate: Da, da sve je drugače, sada je jena milina doći u našu crkvu onako lipo popravljenu, pak ki nebi poša, kad čujemo onako lipo pivažje. U istinu zahvalni moramo biti jako našemu gosp. učitelju, da se toliko, i kako čujem, skoro bez plaće trudi s pivanjem. Šime: Ah ča rekamo to: ljudi su se već razmaknuli, homo i mi ovde dale po mostu, da vidimo, kako napriduju naša podestarija. Mate: A homo! Šime: U istinu, kume, to će biti lipo kuća, da lipse netodu u Tinjanu, ali ne samo lipo ma i čvrsta, ač su ju zidali meštri od oka i to sve pod nadziranjem gosp. podestata. Mate: Ma ni nekim drago, da su ju sada dvignuli. Šime: Sigurno da ni, ač se je podestarija dvignula pod hrvatkom rapuzentacionom, a vrh toga ča biti nutri dvi kamere za hrvatske škole, a to je, ča ih najviše peče. Mate: Sada imamo, hvala Bogu i dva učitelja, a to je bilo od velike potrebe. Šime: I od kakove potrebe! Imas doma jednoga, dva tri otročića, a još ih nemoreš dobro naučiti Boga moliti, a

kako će jedan učitelj moći učiti sam 215 dce? Mate: Sađ smo vidili i to, pa homo doma kume! Šime: Ajdno, ač ako čemo biti pravi gospodari, treba da ovršimo najprija svoje dužnosti u crkvi, a kad ovršimo svoje kršćanske dužnosti, treba da gremo valje doma, da doma našu dičicu ča podučimo, i onako smo mi mužki malo kada doma. Mate: Ti, kume, dobro slušaš naše pope, ač si sve zapamtiš, ča oni govore u crkvi. Šime: Za Boga! ako ne slušamo njih, koga čemo drugoga slušati? Mate: Isus propeti smiluj se nam! (odkriju se oba). Evo kume kakovu lipo kalvariju imamo mi, da u našoj blizini nima takove. Šime: Da, ma prija smo bili toliko lit prez tje: naši talijani su nam ju srušili, ma nisu bili vridni dragu ozidati, dokle se ni dvignući gosp. plovani i gosp. podestāt na noge, da ju ozidaju. A ipak se najdeju neki zlobni jeziki, ki bi htili na svaki način našim duhovnim i svitovnim poglavarom skopati jamu, ma ča najzad sami u nju pasti. A ima zalibog i ljudi naše krvi, koji su se pustili uložiti u talijanske mreže, ter bi htli imati za poglavare ljude, koji bi znali žderati i rušiti. Mate: Ma ti kume si pravi avokat! Šime: Ja nisam avokat, ač u školi sam se naučija samo malo štiti i pisati, ali ono branim, ča je pravo i dokle imamo ovakove duhovne i svitovne poglavare, valja, da njih slušamo! Mate: Da pravo imaš, kume, njih slušajmo i nećemo znać s putā. Šime: A ki ih nebi sluša, ta oni nam samu kažu put, kako da budemo složni, ač ih vidimo vavik složne doma i na šetnji. Mate: Marijo pomoz mi nam! (Odkriju se pred kapelicom Majke Božje.) Evo i to je lipo, da su uzaltni pobozni ljudi kapelicu Majki Božjoj na čast. Šime: A da, kume moj, vidi se, da Tinjanci napriduju u pobožnosti, u ponašanju i u svemu. Ma kako i nebi, kad nas naši poglavari uzdižu s besidom, primerom, u crkvi, u školi i vani. Mate: Si bia, kume, u školi, kad se je bila ova svršila škola? Šime: A nisam, kume, ač mi sree neka, kad ne vidim u njoj svoje dičice, kad mi je... Mate: To ti je bila, kume, jena milina gledati onu dičicu kako se lipo ponašaju na svaki mig gosp. učitelja, kako lipo Boga mole skupa i kako lipo pivažu. Šime: Ja mislim, da će se Tinjanci još više poboljšati, kad ona mladež uzraste, ač poslovia je, da na mladih svit estaje. Mate: Da, da, tako je kume, bolje vrime će doći i za nas, pa nećemo biti već, da mi na zamirš, tovari, za koje nas drže naši talijani. Šime: Ala drago mi je, kume, da si i ti to uvidija! Mate: Hvala Bogu, došli smo do kapelice sv. Cirila i Metoda. Zidari Štipe Ivečić i drugovi postavili su lip spomenik našim apostotom. Šime: Pravo i lipo je to, da imamo mi Tinjanci uz cestu Kalvariju, kapelicu Majke Božje i kapelicu sv. Cirila i Metoda, nek svit zna, da mi ljubimo Isusa propetoga, da štujemo i Majku Božju i da znamo častiti naše slovinske apostole. Mate: A za to sve su se pobrinuli naši duhovni i svitovni poglavari s besidom i s dilom. Šime: Da, tako je kume, homo za njima i nećemo pogrešiti put, nek ih Bog poživi! Mate: Amen! Šime: Pomolimo se sada sv. Cirilu i Metodu za naš slovinski rod i rećimo svaki put, kad pojedno ovuda, kako je gori napisano: (Sv. Cirila i Metoda, molite za nas! (Pomole se i pojdoše dalje.) Jos nisto, kume, ču ti reći! Po gradu su bili raznesiti, da ide naš plovani ča, pak je rekla neki, neka gre, neka, ter tako slabega da nisu još imali. Mate: To je sigurno reklo kakvo blago od "legla"! Šime: A ča čes, sanral! S Bogom kume! Mate: Bog hvali i s tobom! Do cilova!

Razgovor iz Poreštine:

Marko: Ala se je lipo svit važga ovoga puta za glasovanje! Ivo: Je hvala Bogu, dobro kaže, i dobro se je narod okoristiu s onim našim razgovorom, gdi sam ti tumaćia zakon od izbora. Marko: E, činja sam ja, da su se i gospolia od oficija spominjali, da mora biti fina glava oni Ivo, koji je tumaćia zakon, zašto i njima je razbistria ništa, što jim je bilo tamno. Ivo: Pak jeste li se već tvrdo dogovorili za fiduciare? Marko: Jesmo, ma talijanske podrepnice silno obliču naša sela i rado bi, da nebudu izabрани Laginjivi fiduciari; a sve što je narodnoga, sve vapije, da njega ili nikoga, makar do zgubljenja glave. Ivo: I tako držite, ako vam se nije smutia mozak. Ja ču ti još samo jednu reći: Laginja je guverneru u hrk rekā: Naj narodovo ovo, daj ono, jer je narod potreban, na jednom kraju nauke, na drugom ceste, na trećem veda, a svagdi je potreban svoga jezika, gdi godar dari u svetoj crkvi. — Sada pak bi Talijani rado, da Laginji punitate falimentat, pak da u mjesto njega pojde u Beč Talijan, pak da tamo reče, da je u Istri sve dobro, da narod nepotrebno ničesa. Zato vas oblitaju i mame. Marko: Po majku svita, tako je! Mi čemo Laginjeve fiduciare u ovom prvom izboru, da on izajde. Mi smo se u Istri pobojili po svim komunih, i broj izlaja naš veći nego talijanski. Jos malo dana pak čemo se ogledati, mila majko moja, da kako pravi junaci pridobijemo i lazi i maunjenje i Judine beče. Ja sam već nevisti naručia, da mi pripremi sve lipo čisto i da mi speče kolač, ako bi dugo čekati. Oni dan ču se, ako Bog da, lahko proći; tovarskoga mesa ni tuđjih bigula, ni Judinih beci, meni netroba, a tako ni svoj mojoj družini. Ivo: Z Bogom Marko moj, budite svi živi za narod kako i za viru kršćansku!

Frašina i Jurina

Fr. Zasto su Tartufu i Tankoglavici onega nekoga razbustali? Jur. Da zato, ač da je preveć, kava made... Fr. To je za njega velika nečija. Jur. Labko bi još za njega bilo, da je samo to, da mu nisu Rovinježi sve imanje stavili na inkamat. Fr. Dakle ča ima činda duga? Jur. O njima jako ne, samo jedno osam milijardi forini. Fr. To nije velika stvar; a njegovu imanje koliko podnaša? Jur. A vero čula, polovicu koliko je duga, ali okolo toliko. Fr. Još je učinia bravuru, da ih je zna tako lipo nauvažati, zato meria nedalju. Jur. Ter su mu ju dali. Fr. Ki mu ju je dal? Jur. A Čereza. Fr. Kako vranica da su ga Rovinježi toliko verovali? Jur. Kako ga nebi bili verovali, kad on je bil agente od njihovoga partia, ter znaš da naši šjori na dan izbora polude, samo to je škoda zalibože, da sutra dan se odmah opamete. Fr. Ča nije znaš, da ki gre s njima črešnje zobati, da mu repi u gutu ostauu. Jur. Da, ma on je mislil, da te mu šjori vavak beci davati, samo da drži s njima, ma se je jedan prevartil. Fr. Ja neznam u što je špendal tolike beče. Jur. U što? A brate moj, niš ne delati, dobro živiti, lipo se nositi, lediti po sunjih, po trajah i po lovu, pak štiti istaju i Jovane Pensiero, beci se brzo špendaju.

Fr. Daklo on je dela kako bi rekli naši Talijani: La vita del Michelasso, mangiar e bever e andar a spasso. Ča pak sada govori, da misli delati? Jur. Pred nekoliko vremena je hočil advokatu va Rovinju, da ga uzme u svoju kancelariju za pisara. On ga je činil zapisati ime i prezime, da vidi, kako piše, i kad je svršil, se je zapalil i spotil, pak doktor mu je rekā, neka se uztrpi za sada da nima mista za njega do 31. februara. Fr. Dakle moru biti stešo fina glavica! Jur. A sada ča misli delati za živiti? Fr. Govore, da će poći u Pulu i da će se gledati pasati budi kako, a da je sudič, kako pas na Talijane, ča su mu svaki dan stali na vrata peticijone, penjure i estime. Jur. Bože mili, kako sve dojde i sve projde. Prije naši Talijani nije manjkalo njega da izlahnu u njega, i da bi oni bili p... on bi jim bil rekā „grazie, šjori“, a sada su najveći neprijatelji. Dobro mu stoji, i svakom takovom, ki se s njima prijatelji.

Različite vesti.

Narodu po Istri! Učinili smo lošan račun, kako bi mogli izpasti izbori fiduciari obćenite skupine. Naši bi svakako morali predobiti. Svejedno polazemo na srce svim dobromislećim, neka rađe svimi silami, da predobijemo i ondje, gdje do sada nismo. Treba da broj naših fiduciara bude mnogo veći nego li Talijana i prodanaca, neka se zna, da imamo ne samo većinu, nego vrlo veliku većinu u petoj kuriji. Dakle na noge! Neštedite truda, ni puta ni noći, nego radite dok je doba. Posvoćen za biskupa. U nedjelju bišnje posvoćen za krčkoga biskupa u Gorici novoimenovani biskup presvj. g. dr. Anton Mahnić. Svetom činu prisustvovali su nadbiskupi, dotični biskupi Zorn. Glavinā, Missin, Šterk i Flapp. Gustav Elm. Ovih dana premijno je u Firenci poznati mladočeski zastupnik na carevinskom vijeću i jedan od prvih slavinskih novinara g. Gustav Elm. u Firencu pošao je tražiti zdravlje, pak je na žalost tamo našao preranu smrt. Bilo mu je tekā 47 godina. Počivao u miru! Odgođeno saborsko zasjedanje. Istarski sabor otvoren bijaše u svemu 11. dana dočim je imao samo 5 sjednica. Dna 7. reče, ča se nada, da će se sabor do mala opet sastati. Po tomu bilo bi ovo zasjedanje samo odgođeno. Radi nestajice prestora morali smo izpustiti i kratko izvješće o zadnjih saborskih sjednicah. Izborne sekcije za potu kuriju. S raznih strana Istre, osobito iz političkoga kotara porečkoga tuži nam se puk, da nije pravdno razdieljen i izborne sekcije za petu kuriju. Glavne obšine kao Poreč, Tinjan, Motovun, Oprtalj, Umag itd. razdieljene su u izborne sekcije kano da bi bili sami talijanski tu razdiobu protekli. Nisu ho gradici odijeljeni od izvanjskih podočina ili sela posve, nego je svakomu gradici pridijeljeno toliko sela, za koliko se može unapried sa stalnošću kazati, da se gradjani kod izbora nadvlađati izvanjska sela i mjesta. Takova razdioba ne stoji u suglasju sa dotičnom naredbom niti odgovara pravrednosti. Kad se je već moralo uvesti sekcije, tad se je imalo gradove posve odijeliti od izvanjskih sela i podočina, pak neka bira svaki po svoju u miru božjem. U tom smislu podnesli su naši rođulji molbe na politička poglavarstva i mi se čvrsto našamo, da će se tim molbam zadovoljiti, ako je dotičnim oblastim u istinu do loga stalo, da izbori prodju u miru i u ređu i ako ne žel, da bude pritužba kod ministarstva i u parlamentu. Ovih dana čitamo, da je ministarstvo našlo osvećen nepristranost politička činovnikom u izbornih poslovih, pa ako je tomu tako, očekujemo od političkih oblastih u Istri, da će opravdanim i pravdom nijnim zahtjevom našega puka zadovoljiti i tim sa sebo svaku sjenu pristranosti svaliti. Iz Poljana dne 7. februara 1897. Nije tomu davno, što smo javili od ovdje veselo vjest, da je naime kod nas promišio domaći sin Aničić, da je darovao u ovoj našoj lipoj crkvi prvu nekrvnu žrtvu Svevišnjemu. Bilo je to ujesto, česa Poljane još nisu nikad doživjele, i radi česa se je veselilo staro i mlado. Danas, eto sas gdje moramo uznimiv očima javiti našu, gdje moramo ozvidjeti svetom zaostaju vjest. Naglo, promijeniv svetom pomstju, premijno je Fran Zupan, onaj isti Zupan, bez kojega si sadašnji naštaš nije mogao ni pomisliti Poljana, onaj isti

njemački i talijanski, također hrvatski ili slovenski napis, da se već u najvišu rihu, koje se narodnosti nalaze u tom području. Imali bi se nadalje postaviti trojezični napisi na svim poštanskim uredima i navlastito u Istri.

Nadalje imale bi se sve objave takodjer hrvatskim i slovenskim jezikom izdavati, imao bi i u tih jezicima izlaziti naredbeni list, imalo bi biti dozvoljeno i hrvatskim i slovenskim jezikom polagati izpit, osobito za pošte u pokrajini; i konačno imalo bi biti dozvoljeno, da mogu poštanski uredi u pokrajini uređivati takodjer hrvatski i slovenski.

To misle stanovita gospoda, da se ne može popriimiti, ali to je posve naravski i odgovara temeljitim državnim zakonom. Gospodi kod pošte u Trstu čini se, da za nje postoji samo njemački državni jezik i tisućgodišnji kulturni talijanski jezik. Oni nisu ni sanjaju o temeljnom državnom zakonu, koji postoji već tridesetu godina.

Mislim, da je držano-ti više uprave, da tamošnje ljude na bolje podučiti, i to ne samo obzirom na jezik, nego i obzirom na druge odnose. Navesti ću neke.

Ja sam već nekolicinu puta spomenuo, da se za pošte u pokrajini imenuje nekom osobitom ljubavljiva ljudi, koji su najvažniji agitatori protiv Hrvatom, i to i u hrvatskih mjestih. Nek i oni više svoje pravo, ali neka pod austrijskim orlom, kakav dvajakim, ne kleveča nit ne lažu protiv Hrvatom u hrvatskih občinah, kako se je to na primjer prošle godine dogodilo u Lovranu. Pravo iztrage, čini se, da se nije provelo, premda se je u toj stvari, kako mi je posve dobro poznato, pritižilo na više mjesta.

U posljednj: doba dogodilo sa je takodjer nešto, što kaže na mišljenja gospode kod ravnateljstva u Trstu. Dobio je jednu poš u Istri — neću da ja imenujem — čovjek, koji je radio protiv Slavenom čak u Ljudljani, i koj je tamo sa balzami proizvodio. Taj čovjek dakle dobio je jednu pošu u Istri i to poštu podržavljiva i anonus, premda bijaše starijih, sposobnijih i boljih, koji su za nju prošili, i to valjda iz zahvalnosti, što je protiv Slavenom radio.

Postupak gospode kod ravnateljstva u Trstu može se prosuditi i po ovoj okolnosti. Prije dvie ili tri godine poprimilo sa je ovaj predlog, da se ustanovi pošta ne u Kastelnu, nego u Sv. Nedelji, odkud ne bijaše nikakve pošnje, gdje se nije ni sanjalo o kakvoj pošti. Nek se reče što se hoće — oba mjesta su si blizu — to se je dogo (li) s toga, što se u Svetoj Nedelji više talijanski, a u Kastelnu više hrvatski čini. Htjelo se je imati tu jedan zavod talijanizacije više. (Skola od „Larga nazionale“ već postoji. Op. pravilnic). To stvari neće biti poznate visokom ministarstvu, ali upravo zato dajem jih ovdje do znanja.

Naprama željam Talijana postupa se drugičije, i ako nisu te želje opravdane. Dogodilo se je pred kratko vrijeme u pr. u Trstu, da se u anonimnim (bez podpisa) pismom javno zahtijevalo, da bude poštanski ured kod burze otvoren takodjer pošta treće ure papadne i u nedjeljah. Malo iza toga se je to i dogodilo. A što se je kasnije izpostavilo, gospodo moja? Da se je neki gospodin, koji posve slabosti gospode kod poštanskoga ravnateljstva u Trstu, okladio s drugom, da će se to dogoditi (Razdraženost). Tako je, to je činjenica, i zgodilo se je usljed oklade javnim anonimnim pismom.

Viesti, koje se odnose na poštu i telegrafe, pošilje se njemačkim i najprije talijanskim novinam; u hrvatske i slovenske novine, kojih ima i u Trstu, ne pošilja se takve vesti, da o njih i Hrvati i Sloveni iz svojih novina saznadu.

Prigodice se veći, da neima ljudi naše jezika za konceptum i u obće za poštansku i telegrafsku službu. Ja znam pako, da ima ljudi, koji dvie i tri i četiri godine sa poduzimim izpiti čekaju i nikakva mjesta ne dobivaju, i to posve vriednih ljudi, muških i ženskih, čini se, da kod ravnateljstva u Trstu vladaju neki osobiti nazori protiv Slavenom, tako da su u posljednje vrijeme počeli od tamo bijaziti. Čini se takodjer, da im se zamjera, ako i privatno među sobom svojim njemačkim jezikom obće. Ako kaj veći ravnateljju pošte ili kojemu drugomu višemu činovniku, da zna hrvatski ili slovenski, tad mu se veći: toga mi ne trebano. S druge strane veći isti ravnatelj, da ne ima ljudi, koji poznaju jezike. On upravo takovih neće.

Zadnjega mjeseca dobio sam iz Trsta

imoznim pritižbu, i to o zgodah, koje se ovdje ne može tako lako iznebiti, i koje se glavno s jedne strane na jednoga višega komesara, s druge više na osoba talijanske nego slovenske narodnosti odnose. S toga sam neke izpisao, da ne prodjem predatko i da stogod neredem, što se ovdje nebi pristajalo. Dozvolom gospodina predsjednika pročitali ću te izpiske, kako sam ih u obliku pitanja napisao (čita):

„Prvo: je li istina, da bijaše jedna manipulancia u Trstu, s uzroka koje nije evdje navadjati, opuštena, i skoro zatim poslana kao ekspeditiora u Sv. Lovre već puzenatiki i pak predbilježena za jedno mjesto u Trstu? — Je li poznato visokoj upravi pošta, da i poštanski ured u Sv. Lovreću nadzire kao i druge onaj isti viši komesar, radi kojega bijaše ona manipulancia iz Trsta opuštena? —

Drugo: Je li poznato visokoj poštoj upravi, da bijaše, prije u Trstu namjestna Karolina Calvari, opuštena radi toga, što da se je kod pregledanja nasao manjak od 10 for. 35%, nov., i da ne bijaše usupor ponovnih molba opet namjestena, premda je poznato, da nebjahu izključena pogriješka kod samoga pregledanja, dapače da bijaše opažena već istoga dana od jednoga e. k. poštanskoga činovnika? Je li istina, da je ta Karolina Calvari žrtva spomenutoga višega komesara, kao što su i mnoge druge osobe? I ako to nije istina, zašto nisu poštanske oblasti silele, da se nisu tužbe, podnesene od njega i protiv njemu kod kaznenoga suda u Trstu dalje iztrživale i redovitim postupkom provela, nego medju spise bacile? —

Je li četvrto istina, da jedan poštali postnik u Trstu, imenom Gorlatto, koji bijaše teško okrivio višega komesara, po zagovoru istoga višega komesara, ne samo ne bijaše kažnjen, kako bi slučaj bio zahtijevao, nego mu bijaše odmah, pošto je iztekao rok utoka na ministarstvo, a navodno se ga je na to, da pusti da rok izteče, dan tromjesečni predjug, i on paošta u Trstu, gdje se je prikazivao kao prijatelj gospodina višega komesara? Mišli li najviši poština uprava, da je taj viši komesar prema Gorlatto postupao tako iz kršćanske ljubavi, prema Gorlatto, koji je prije toga bio pisao, da će si uzeti život radi sikantranja gospodina višega komesara? —

Peto: Je li poznato najvišoj poštoj oblasti, da se je podiglo tužba javno već mesecima radi njegovih postupaka protiv hrvatskim strankam i njihovom jeziku? Pritom dozvoljavam si visoku poštu upravi sjeiti na podneske, koje njoj bijahu podnesene posljednjih trijuh godina od povriedjenih osoba, i koje navadjaju veliki broj činjenica, koje bi morale ponukati na temeljitu iztragu, i na temeljito popravljenje odnosa kod poštoga ravnateljstva u Trstu, ako su one činjenice istinite. (Tako je!)

Većicaustvena zgrada u Trstu je u istinu prenova i prelijeva, a da bude Augiasovom stajom. (Čujte! Čujte! — Zast. dr. Mengger: Kako sa zove taj viši komesar? — Zast. gof. Coronini: U Trstu i Primorju ne treba toga tek pitati! Tako je!)

Preporučam na svrsi tojšto poštoj upravi, da uzme u obzir njegove odnose u Istri, imenito i one, koje sam zagovarao u resoluciji prošle godine, odnosno na *Zadnji i Kastar*, i na ustanovljenje pošte u *Zadnju*; i da aktivite činovnikom i postuznikom kod pošte u *Opaljju* paviši (Posve pravo! dobro!)

Ja nisam dakle neprijatelj poštanih činovnika, dapače želim, da njim dobro bude i da dobiju što je pravo, ali takodjer da dobro postupaju. Opaljja je, kako je poznato, svjetsko ljeblište i zabavište, činovnici i poslužnici imahu mnogo posla, a ipak su u četvrtom, najposljednjem razredu aktivite. Mojm dakle, da se jih uvrsiti, ne u treći, nego u drugi razred aktivite, u kojem su u Primorju samo činovnici i poslužnici u Trstu. Upravjam vas, da su stanoviti i hrana u Opaljji još draži nego u Trstu. Poslužnici na pr. dobivaju tamo 80 do 100 for. aktivite, a moraju plaćati za jednu sobicu i kuhinijcu najmanje 150 forinti. (Čujte!) Bilo bi dakle pravo, da se ta kao i u sličnih mjestih paviši aktivite i činovnikom i poslužnikom.

Konačno molim, da se ne dozvoljavu stvari, kakve kažu dva primjera, koja evjo navadjam.

Ovdjije imam jasnu naslov za Opaljju. Novina, koja bijaše u njemu, isla je ipak najprije u „Porlole“, a onda ješla u Opaljju.

Drugi slučaj liće se jedne brzjavke.

Ja sam već češće brzjavio od ovdje u Opaljju ili na Volosko i dobio sam brzjavka iz Voloskoga i Opaljje, koje bijahu posve pravilno pisane. Brzjavka pako ova (kaža ju), koja bijaše poslana iz Voloskoga, gdje živu Hrvati u velikoj većini i poslana na ured u Pnat, gdje izključivo Hrvati živu, ali je takova pristijela, da njoj je srdžaj nerazumljiv. (Čujte! Čujte!) Brzjavka ima broj 23 i glasi ovako: „Kamo izlet Kosljin sriedni ili četorak popodne 60 do 80 nasih izposlaj prijevda u rataru svrkri juzinu obznanu nasih liedi pismo“.

To se može u obće ješva i čitati, a ne razumjeti. Mojm dakle visoku upravu, da se takova šta nedogadjaju. I tu svršujem. (Živahno odobranje!)

Govor

zastupnika g. dra. M. Laginje izrečen u sjednici carevinskoga vijeća dne 8. januara 1897.

Visoka kućo! Govoriti mi je dođuše kao generativom govorniku za, nu moram ipak odmah spomenuti, da ću govoriti samo u svoje ime, jer nisam imao prigode, da sintetiziram govore ostale gospode, pošto sam se bio oglasio za treć još jedinji ja.

Ograničiti ću se, kako se samo po sebi razumije, samo na malo točaka, pošto odgovaraju u istinu kod nas saborske razprave onoj brzini, kojom se današnji dan sa parom i elektricitetom radi.

Govoriti ću najprije o načinu, kojim se utjenje porez i o postupanju dotičnih državnih činovnika prema porezovnikom, i to prije svega u kratko o jednom za takovo postupanje vrlo značajnom slučaju, kojeg sam prije jedno dvie godine upotriebio za predmet interpelacije, na koju se nije, u koliko je meni poznato, do danas odgovorilo.

Ova okolnost i činjenica, što nije dotični državna oblast jošta ništa stalno odlučila, služe nam najboljim dokazom, da je ono — što sam i drugom prilikom spomenuo — što bijaše u interpelaciji navedeno, i na što se nije odgovorilo, posve temeljito.

Moram u tom pogledu posegnuti nešto malo unatrag. Dopisom e. k. poreznog ureda u Motovnu od dne 29 septembra 1879. br. 1821 bijaše na temelju odluke k. k. ravnateljstva u Trstu i Trstu d. e. l. i. n. javljeno, neka svoj porezni zastatak od for. 196 i 39 nov. plati, jer će se njezinu eksekutirano imanje sudbeno saviti na dražju. Ta ulova, koja je imala već tada, ako se nevaram, od dvojice sinova jednoga u vojničkoj službi, dočim nije mogao dragi prvih redovitih poslova na svoja posjedu ništa zaslužiti, nije toga mogla plaćati, te je došlo još iste godine do eksekutivne dražbe, i to za (tobožnji) dug od for. 702 i 66 nov., dočim je spomenuta naredba zaostatak duga od for. 196 i 39 nov. tražila. Došlo je do sudbene dražbe, kot koje se dogodilo to, da je jedan veliki posjednik, neki ju danas mrtvi Cemerich iz Tara, četiri parcele kupio, da tim svoj posjed zaokruži, i to tim više, pošto mu je jedna od dotičnih parcela već tada kao nedjeljiva polovina pripadala. On je kupio te četiri parcele za 125 for. koju svotu je takodjer položio; ostalih 27 parcela — malene parceli, kao što je to kod nas u običaju, ali ipak sačinjavaju podpuno kmetško gospodarstvo, bijahu kupljene od strane e. k. poreznog ureda u Motovnu za 1 i for. (čakli: Nevjerojatno!) na temelju zapisnika od dne 22 januara 1879., od kojeg imadem točan prepis, i te parcele preše su u posjed stara.

Ono 125 for. pako, što ih je Cemerich platio, pustio je porezni ured kao sudbeni nalog od godine 1879. do 1893. izdati, te nedobio nikakvih kamata. Tek kad dekretom od dne 18. januara 1895. br. 3666 kotarskoga suda u Motovnu bijaše predaja toga imana razložena. Kako se je to računalo, nije stranki ništa danas poznato. Stranka je platila od 22. septembra 1890. do 6. decembra 1890. na ova parcele, koje joj više kao vlastništvo nepripadahu, ukupni iznos od oko 800 for., što mogu gospodi, koja se za to brinu, sa namirama dokazati (čujte! čujte!) Porezni propis iznašao bi na temelju izkaza o istom prihodu, što sam ga je izračunao, sa svimi nameti oko for. 17 i 50 nov. godišnjih, ukupno dakle od godine 1879. do uključivo god. 1890. iznašao bi oko for. 315.

Ako se pribroj i ovim for. 315. onaj ostatak od for. 200, što ga je naznačila

oblast, ta bi bila stranka do konca godine 1896. u svemu oko for. 515 za državne poreze sa svimi nameti dažna. Kao što je rečeno, platila je stranka poreza za svoj posjed polag namira, koje imadem u ruci, u svemu for. 800. Sada, gospodo moja, najprije je pri tom, da nije bilo porezni erar, to jest porezni ured u Motovnu, rečeno imanje, jer ga je prejeftino kupio, za jedan naime forint, onesti kao svoje, kao posjed naime erarni u zemljište knjige, već je prepustio taj upis staroj stranci kao vlastnici, te ga je tada obteretio sa svimi mogućimi poreznimi zaostatici; tako primjericu proizlazi iz jednog izvodka iz zemljišne knjige, upis 156. iz Kastelna — o tomu se bo radi — da je poreznom obteretio iz god. 1891. sa for. 793 i 23 nov., zatim jedan drugi prijašnji, kao novi teret pod Praes. dne 3. augusta 1880. br. 3900 u iznosu od for. 1107 i 66 nov.; nadalje mnoštvo obterćenja na korist istarske zemljoposjedatelne zaklade, koja se ima smatrati, na čemu budi izrečena hvala vladi i nastojanju svih zemaljskih zastupnika Istre, današnji dan već namirenom, i kojoj stranka više ništa ne duguje. Pod takovim okolnostim bilo bi jedva vjerojatno, da je taj posjed na zahtjev poreznog ureda u Motovnu opetovno došao na dražju.

Zadnju sudbenu dražju imalo se provesti dne 16. oktobra 1896. te je zastupnik ove stranke, pošto nije mogao protiv poreznom uredu ništa izposlovati, pronašao shodnim obratiti se u interesu stranke na financijalnu prokuru u Trstu, gdje je stvar raztumačio i za obnavljanje eksekutivnog postupka zamolio. Financijalna uprava uslišala je hvaljevrednom brzinom istog ih slobodeg dana nakon podneska molbe, sa odukom br. 12.040 da se obustavi postupanje, a obzirom na danju molbu, da se naime stranci izručij jasno i točan račun o svih zaostatici, uz opazku, da će se to od strane poreznog ureda u Motovnu dogoditi.

Do sada, koliko je meni poznato, nije jašte do takvog obracuna i obavješćenja stranaka došlo, te je lahko moguće, da će sada na proljeće pitati, kadno puk ne ima ništa više u kući, opetovno radi for. 1107 i nekoliko novčića i daljih 600 i više forinta nepostojećeg duga za eksekutivnu dražju.

Kao što rekoh, služio je ovaj slučaj za gradivo jedne interpelacije u ovoj visokoj kući, i to po prilici prije dvie godine, te mislim, gospodo moja, da bi već bilo doba, da se takovim neurednostim — što stano i da se dotični stranku uzme pod zaštitu, bez obzira na to, da li je ili nije zastupana slučajno po jednom zastupniku, koji je možda tamo nemio, i bez obzira na to, što je dotični zastupnik slučajno odjetnikom te prima pr forinta za svoj trud, kao što je slučaj u ovom dogadjaju.

Mogao bih iz moje prakse navesti stotinu takovih slučajeva, radi kojih se čovjek mora sroziti. Neću da tim dosadnjem visokoj kući, ta poznate su takove stvari putem tolikih pritižbu kod najviših upravnih oblasti i kod ministarstva. Vro je žalostna, da se čeka na rješite u takovih poslovih koji kod financijalnog ministarstva, toli kod financijalnih ravnateljstva tako dugo, da se mora često na iste čekati godine i godine. Da to stalo upliva na pučanstvo, razumije se samo po sebi. Uza sve to udariti ću ja, u koliko mi je to moguće, u ugodne strane. Ja sam uvijek naglašivao i upram najsirovnijem pučanstvu, da ne može današnji dan obavijesti. Ovom prigodom hotio bih svratiti pozornost vlade na jednu nedozvoljenu i ako mi se dozvoiti taj izraz, bezbramnu agitaciju od pojedinih činovnika, osobito prigodom utjerivanja poreza.

Imade pojedinih činovnika, koji na upit: kako je to, da se letos ima nešto više plaćati, nego li prošlih godina, ne samo da narodu toga neprotumače, kako je zemaljska zaklada ili kotarski cestovni odbor ili koja druga korporacija viši namet razpisala, nego oni svajlju pred porezovnici dočlano breme uvijek na občinu, ali to naravski uvijek tada, ako je taj slavonsko obćinski zastupstvo, inače ne. Poznati su mi pojedini slučajji, nu imena neću odati, već ako to gospoda žele do-